

לקו"ש חלק כ"א פ' זכור

פיענוח מראי מקומות

מגן אברהם סי' ס סק"ב: איתא בכוונות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת, וקרבתנו מעמד הר סיני, לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם, להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים, וזכרתם את כל מצות ה' זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות וכשאומר והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה עכ"ל, ובילקוט פ' בחקותי מביא ג"כ זכור את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר וגו' זכור בפה ע"ש בשם ספרי ונ"ל שיזכור זה כשיאמר באהבה לאפוקי באותו פעם לא היו אוהבין השם וצריך טעם למה תקנו לקרות פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים עססי תרפ"ה וי"ל דמ"ת יש לנו חג עצרת וה"ה שבת ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהי' גנותן של ישראל.

עמלק נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא י"ח וכי"ה ברא"ס סי' ב' ומשום פ' פרה ס"ל דלא הוי מדאורייתא דבאמת אין טעם בקריאתי מדאורייתא וגם לא ידענא היכא רמיזא, ולי"ג שהגירס' הנכונ' כמ"ש בחי' הרשב"א וז"ל והקשו שלא מצינו קריאת ס"ת מן התורה אא"כ יאמר רש"י שתהא קריאת הפרשיות כגון פרשת פרה ופרשת זכור וכיוצא בהן מן התורה ע"כ מ"מ כל אדם יהא זהיר וזריז במצו' לבוא למנין, ובמגלה דף י"ח משמע פשטא דתלמודא דפרשת זכור דאורייתא, ומשמע שם דה"ה בפ' ויבא עמלק יצא".

וכ"ה בשו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ב סי"ג שהוא "מתקנת אנשי כנה"ג" וז"ל שם: "ביום שמוציאים ב' ספרים נוהגים להשלים המנין בספר ראשון והמפטיר קורא בשני אין צריך לומר בימים שספר השני אינו אלא מתקנת הגאונים כגון בכל יו"ט שקורין פרשת המוספין בספר ב' וקריאת פרשה זו אינו אלא מתקנת

(1) כ"ה במג"א שצויין בהערה 4. וראה מג"א סתרפ"ה, דאף שקריאת פ' זכור הוא מה"ת, זה שקוראים אותה בשבת זה דוקא הוא תקנת חכמים וז"ל שם: "בשלי"ה האריך לצדד שפרשי פרה אינה דאורייתא וכ"כ הבי"ח וכ"מ בתשובת מהרי"ל סי' קפ"ב וקס"ז שלא הזכיר אלא פרשת זכור ובת"ה סי' ק"ח כתב וז"ל באשר"י פ"ו דברכות כתב דעשה דאורייתא לקרות פרשי זכור בעשרה, ובתוספות שני"ץ כתבו דאין שום קריאה דאורייתא רק פ' זכור, ובתו' הקצרות בברכות פ"ב פי' דפ' זכור ופ' פרה חייבים לקרותן מן התורה וכו' וכן בסמ"ק כתב מ"ע זכור את אשר עשה ואם כן צריך ליהרר יותר שישמעו קריאת פרשת זכור ב"י ממקרא מגילה בזמנה אלא שהעולם לא זהירי בהכי עכ"ל ול"ג ליישב מנהג העולם דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זה אלא שחכמים תקנו בשבת זו הואיל ושכיחי רבים בבה"כ וסמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן כמ"ש הלבוש וא"כ כששומע בפורים פרשת ויבא

הגאונים כמו שיתבאר בסי' תפ"ח בודאי די במה שקורא אותה המפטיר אע"פ שאינו קוראה אלא בשביל כבוד התורה אלא אפילו בימים שקריאת הפרשה שבספר שני הוא מתקנת אנשי כנסת הגדולה כגון ראש חודש שחל בשבת וד' פרשיות שבחדש אדר אעפ"כ יכול המפטיר לקרותה אע"פ שאינו קוראה אלא בשביל כבוד התורה שהרי קריאת הפרשה בכל שבת היא מתקנות משה רבינו ע"ה ואעפ"כ היה המפטיר משלימה בימי חכמי הגמרא"

(אף שכתב (שם סט"ז) ש"פרשת זכור היא חובה מן התורה" וז"ל שם: "קטן היודע למי מברכין יכול לעלות למפטיר אין צריך לומר בשבת שהמפטיר אינו אלא חוזר וכופל מה שקרא השביעי אלא אפילו בפרשת המוספין וראש חודש שחל בשבת וד' פרשיות יכול לעלות אם יודע למי מברכין ואע"פ שפרשת זכור היא חובה מן התורה שישמענה כל אדם מישראל והקטן שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציאם ידי חובתן מכל מקום עכשיו הרי הש"ץ קורא בקול רם ומשמיע לצבור ומוציאם ידי חובתן").

הדיעות בזה - ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' ארבע פרשיות (ע' קסו), ע' זכירת מעשה עמלק (ע' ריט ואילך).

(2 מגילה ל, א "בשנייה זכור וכו'. איתמר פורים שחל להיות בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת זכור, ושמואל אמר מאחרין, רב אמר מקדימין כי היכי דלא תיקדום עשיה לזכירה. ושמואל אמר מאחרין אמר לך, כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר, עשיה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין. תנן בשניה זכור והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת, מיקלע פורים בערב שבת, וקתני בשניה זכור אמר רב פפא מאי שניה שניה להפסקה. . וכן תנא דבי שמואל בה חל להיות בשבת עצמה, אמר רב הונא לדברי הכל אין מקדימין ורב נחמן אמר עדיין היא מחלוקת. איתמר נמי, אמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי אבא אמר רב פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה זכור" עיי"ש.

(3 ס"פ תצא (כה), יז-יט "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך ויזנב בך כלהנחשלים אשר קרד בדרך ויזנב בך כלהנחשלים אחריו ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים: והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל-איביך מסביב בארץ אשר ה'אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח").

(4 סי' ס סק"ב "איתא בכוונות ובכתבים והזכירות הללו הם מ"ע לכן כשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת, וקרבתנו מעמד הר סיני, לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם, להודות לך הפה לא נברא רק להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים, וזכרתם את כל מצות ה' זהו שבת ששקולה כנגד כל המצות וכשאומר והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ יניח הכנפות של הטלית שעל כתפיו ליפול למטה עכ"ל, ובילקוט פ' בחקותי מביא ג"כ זכור את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר וגו' זכור בפה ע"ש בשם ספרי וני"ל שיזכור זה כשיאמר באהבה לאפוקי באותו פעם לא היו אוהבין השם וצריך טעם למה תקנו לקרות פ' עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים עססי' תרפ"ה וי"ל דמ"ת יש לנו חג עצרת וה"ה שבת ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהי' גנותן של ישראל".

(5 הובא ג"כ בשו"ע אדה"ז שם סעיף ד "זכירת מעמד הר סיני ומעשה עמלק ומעשה מרים ומעשה העגל הן מצות עשה של תורה וגם זכירת שבת יש אומרים שמצותה בכל יום וטוב לזכרן אצל קריאת שמע שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה וקרבתנו להר סיני לשמך הגדול מעשה עמלק שאין השם שלם עד שימחה זרעו להודות לך הפה לא נברא אלא להודות ולא לדבר לשון הרע וזהו זכירת מעשה מרים וזכרתם את כל מצות ה' זו היא שבת ששקולה כנגד כל המצות ומעשה העגל יש מי שאומר שיזכור כשאומר (ליחדך) באהבה ולא כאותה שעה שעשו את העגל שלא היה באהבה עם הקב"ה". וכן הכניסן אדה"ז בסידורו לאחרי תפלת שחרית (שש זכירות).

6) נוסף לזכירת יצי"מ שנזכרה בפירוש בפ' ציצית.

7) ראה חינוך מצוה תרג: ודין הי' לקרותה (פ' זכור) ביום פורים לפי שהוא מענינו של יום כי המן הרשע הי' מזרעו וז"ל שם: "ואל הזכירה הזאת בלב ובפה, לא ידענו בה זמן קבוע בשנה או ביום, כמו שנצטוינו בזכירת יציאת מצרים בכל יום ובכל לילה, והטעם כי בזכירה ההיא, עקר הדת, וכמו שהרחבנו הדבור על זה בהרבה מקומות בספר, אבל טעם זכירת מה שעשה עמלק, אינו רק שלא תישכח שנאתו מלבנו, ודי לנו בזה לזכור הענין פעם אחת בשנה או בשתי שנים או שלש. והנה בכל מקומות ישראל קוראים ספר התורה בשנה אחת או בשתיים או שלש לכל הפחות, והנה הם יוצאים בכך מצוה זו. ואולי נאמר כי מנהגם של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה ושנה תורה היא, ומפני מצוה זו הוא שקבעו כן, והוא השבת שלפני פורים לעולם, ודין יהיה לקרותה ביום פורים, לפי שהוא מענינו של יום, כי המן הרשע היה מזרעו, אבל להודיע שקודם נס זה נצטוינו בזכירה זו קבעו הפרשה קודם לפורים, אבל סמכוה לפורים על דרך מה שיאמרו זכרונם לברכה (ברכות כא, ב) במקומות סמכו ענין לו".

ובפרש"י מגילה (כט, א ד"ה ומפסיקין): לסמוך מחיית עמלק למחיית המן וז"ל שם: "מלומר פרשה שנייה כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים לסמוך מחיית עמלק למחיית המן".

וראה רמב"ן ס"פ תצא: ויהי' סמך למקרא מגילה מן התורה וז"ל שם: "זכור את אשר עשה לך עמלק כבר הזכרתי (רמב"ן על דברים כ"ד: ט') המדרש שדרשו בו בספרא (בחקותי פרשה א ג) יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפיך וכן בספרי (תצא קסו) זכור את אשר עשה לך עמלק בפה לא תשכח בלב ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור ונמצינו למדין מן התורה בשניה זכור (מגילה כט) ויהיה סמך

למקרא מגילה מן התורה והנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו וכן במעשה מרים נצטוינו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות ואע"פ שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפייה מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד כמו שאמרו (ב"ב קסה) והכל באבק לשון הרע". ועוד.

8) משנה מגילה ל, סע"ב "בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים . . בחנוכה בנשיאים, בפורים ויבא עמלק".

ובמג"א סתרפ"ה שם שבזה יוצא מ"ע דקריאת פ' זכור.

9) בשלח יז, ח ואילך "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים: ויאמר משה אליהושע בחרלנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלקים בידי: ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: וידי משה כבדים ויקחור-אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש".

10) מגילה ל, א [נעתק לעיל הערה 2].

11) עד שלרוב הפוסקים קריאת פ' זכור היא מ"ע מה"ת (ראה הנסמן בהערה 1).

12) ועיין ס' החינוך מצוה לב: משרשי מצוה כו' כל יסודי הדת ומלבד כו' יש בו כו' וז"ל שם: "משרשי מצוה זו, שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום לקבע בנפשתינו אמונת חדוש העולם שהיא חבל המושכת כל יסודי הדת, ונזכר ביום אחד בכל שבוע ושבוע שהעולם נברא בששת ימים חלקים, ובשביעי לא נברא דבר, ובכל יום ויום נבראו ענינים חלקים, להורות על הרצון

הימים, כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר (שמות ל"א: י"ג) כי אות היא ביני וביניכם וזה עיקר גדול באמונת האל" עיי"ש.

(14) תשא לב, לד "ועתה לך נחה את־העם אל אשר־דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" **ובדחז"ל עה"פ.**

(15) נחוצה תמיד, כי בלא זה אין אדם ניצול (מאבק) לה"ר בכל יום כדלקמן בפנים.

(16) ראה מפרשים לתצא כד, ט [רמב"ן עה"פ: "זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים אם באת לזוהר שלא תלקה בצרעת לא תספר לשון הרע לשון רש"י (רש"י על דברים כ"ד: ט') ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש כמו זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג ג) זכור את אשר עשה לך עמלק (דברים כ"ה: י"ז) כולם מצוה אם כן גם זה כמותם והיא אזהרה מלדבר לשון הרע יצוה במצות עשה שנזכור העונש הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה שלא דברה אלא באחיה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה ולא דברה בפניו שיבוש ולא בפני רבים רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה וכל מעשיה הטובים לא הועילו גם אתה אם תשב באח"ך תדבר בבוך אמך תתן דופי לא תנצל ולשון ספרא (בחקותי פרשה א ב ג) כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה (ויקרא כו יד) הרי מה שכתוב בתורה אמור אם כן למה נאמר ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך וכן הוא אומר זכור אל תשכח וגו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות (דברים כ"ד: ח') הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק

הפשוט, שלא כדעת המתפלספים הנמאסים לנו בדעתם זה, שחושבים לאמר, שעם היותו ברוך הוא היה הכל. ובמנוחתנו בשביעי זכר לנו בחדושו של עולם, כי כשישבתו בני אדם כלם ביום אחד בשבוע, וישאל כל שואל מה עילת זאת המנחה? ויהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו', כל אחד יתחזק מתוך כך באמונה האמתית. ומלבד זכירת חדוש העולם יש בו זכירת נס מצרים שהינו עבדים שם ולא הינו יכולים לנוח בעת חפצנו במנחה, והאל הצילנו מידם וצונו לנוח בשביעי, ועל כן זכר במשנה תורה זה השרש השני שיש לנו במנחה, ואמר שם במצות שבת (דברים ה טו) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוך יי אלקיך לעשות את יום השבת".

(13) עיין רמב"ן יתרו כ, ח "וכתב רש"י (רש"י על שמות כ: ח') בפירוש זכור תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לו חלק יפה יהא מזמינו לשבת, וזו ברייתא היא ששנויה במכילתא (כאן) כך, רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מתקינו לשבת אבל בלשון יחיד שנויה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא (ביצה טז.) אמרו תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) ברוך ה' יום יום יעמס לנו. תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתך, ובי"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו. ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י) שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משתבא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים. והלכה היא כדברי ב"ה: ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כאן) שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחו ולא יתחלף לנו בשאר

ושפיכות דמים כתיב הכא לשון מדברת גדולות וכתוב בעבודת כוכבים (שמות לב, לא) אנא חטא העם הזה חטאה גדולה בגילוי עריות כתיב (בראשית לט, ט) ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת בשפיכות דמים כתיב (בראשית ד, יג) גדול עוני מנשוא".

18) דאין אדם ניצול ממנה בכ"י (ב"ב קסד, ב "אמר רב עמרם אמר רב שלש עבירות אין אדם ניצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה ולשון הרע").

19) ראה חינוך שם [לעיל הערה 7], שזכירת מעשה עמלק אינה "עיקר בדת" כזכירת יצ"מ (שלכן "די לנו בזה לזכור הענין פעם א' בשנה כו"). ולהעיר שהרמב"ם לא מנה מצות זכירת עמלק בין המצות ההכרחיות (בסהמ"צ סוף המ"ע).

בחרדים (מל"ת התלויות בארץ ישראל פ"ב) ועוד, שזכירת עמלק ענינה לזכור שבשביל שרפו ידיהם של ישראל מן התורה ומן המצות בא עמלק וז"ל שם: "וזה טעם שני לסמיכות פרשת תבא לפרשת זכור דעמלק ולעיל מיניה לא תעשו עול במדה במשקל ופירש רש"י בשם רז"ל סמוך מידות לעמלק לומר שאם תחטא במדות הרי אני מגרה בך את הדוב פירש לפירושו דזכור זה כזכור דמרים שרוצה לומר תזכור מה שנעשה למרים על לשון הרע פן תלקה אתה כמותה והכא נמי הא בתחילה כשבא עמלק כתיב וילחם עם ישראל ברפידים ופירושו שבביל שרפו ידיהם מן התורה ומן המצות לכך לא תרף ידך מן המצות לא תחטא במצות לא תעשו עול במשפט במדה ומשקל ברפיון ידים לומר אין חסר במדה זו אלא כל שהוא וכמה דקדוקין שצונו יתברך בסיני שאסור למכור במדה חסרה אפילו לנכרי כדכתב סמ"ג ואסור להשהות בבית אפילו לעביט של מי רגלים כדפירש בגמרא הלכך סמך זכר עמלק אצל מצות לא תעשה ומינה נזכיר זכרון עמלק בכל מצות לא תעשה וסמך אחר זכרון מצות עשה דהבאת ביכורים שהיה אפשר לרפות בה ידים לומר למה אטרח לעלות לירושלים לאשכול ענבים א' או רמון או שבולת והרי הבכורים נתנין לכהנים אני אתן לכהן שבעירי ומאי

יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך ופירושה כי אצלם השמר בנגע הצרעת מנגע הצרעת לשמר מאד שלא תבואך ולעשות בה ככל אשר יורו אתכם הכהנים ו זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים שתהא מזכיר זה בפה תמיד ומכאן נראה שרבותינו יעשו אותה מצוה לא ספור ועצה בלבד להנצל מן הנגעים ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפיכות דמים לא תהיה בו בתורה לא תעשה גמור או לאו הבא מכלל עשה אבל בכתוב הזה אזהרה גדולה בו להמנע ממנו בין בגלוי בין בסתר בין במתכוין להזיק ולהבזות בין שאין מתכוין להזיק כלל וזו מצוה מכלל תרי"ג מצות ושכחה בעל הלכות גדולות וכל המונים המצות אחריו"].

רמב"ן ס"פ תצא "זכור את אשר עשה לך עמלק כבר הזכרתי (רמב"ן על דברים כ"ד: ט') המדרש שדרשו בו בספרא (בחקותי פרשה א ג) יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך וכן בספרי (תצא קסו) זכור את אשר עשה לך עמלק בפה לא תשכח בלב ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור ונמצינו למדין מן התורה בשניה זכור (מגילה כט) ויהיה סמך למקרא מגלה מן התורה והנכון בעיני שהוא לומר שלא תשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכך נצטוינו למחות את שמו וכן במעשה מרים נצטוינו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות ואע"פ שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים אבל צוה הכתוב להודיעו ולגלותו כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפיהם מפני שהוא חטא גדול וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד כמו שאמרו (ב"ב קסה) והכל באבק לשון הרע". **ועוד. מג"א וש"ע אדה"ז סי' ס שם.**

17) ערכין טו, ב "תנא דבי רבי ישמעאל כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות

כולי האי לכך סמכה לעמלק לומר אם תרפה ידך הרי עמלק בצידך להלקותך וה"ה למרפה ידו מכל אי ממצות עשה" עיי"ש בארוכה.

אבל עדיין צריך ביאור: ענין זה (שע"י רפיון במצות בא עונש על בני"י) מצינו כמ"פ בתורה (כולל מעשה העגל שהוא א' מהזכירות הנ"ל), ומהו הענין המיוחד שבזכירת עמלק דוקא?

ולהעיר מצפעי"נ עה"ת ס"פ בשלח ויאמר כי יד על כס יה וגו'. עיין בהך דפסחים דף קי"ז, דהוה פלוגתא אם הוה תיבה אחת ואז הוה חול ואם ב' אז הוה כס חול עיי"ש בזה. אך הרמב"ם בס' המורה ח"א, גבי גדר כסא, ס"ל דהיא תיבה אחת וקודש ובלא זה הוה כפירה עיי"ש בזה. ועיקר הגדר דהא כפר בהשגחה עליונה למטה מגלגל הירח, וזה מיי"ש התוס' קדושין דף ל"ג ע"ב דעל עון של מידות בא עמלק עיי"ש. ועמ"ש הי"ה ז"ל בהל' גניבה, גבי מדות. וזה מלחמה לעולם עד דור המשיח, כמבואר במכילתא כאן, דאז יפקחו עיני עוורים ונראה אי"ה שהכל עיי"ה השגחתו יתעלה. ועמלק כפר בזה. והנה כמו דגבי ישראל ליכא גדר אומה רק כל פרט ופרט הוא שם הכולל ישראל, עמ"ש בסנהדרין דף ל"ט ... ומיי"ש ביבמות דף ע"ט וברמב"ם בזה גבי גר מואבי. ולכך כשנתבלבל כל האומות ליכא נ"מ בין עמנים ומאבים ושאר אומה דבטל מציאות הפרטי. משא"כ בישראל, ולהפך גם בעמלק גם על הפרט יש שם הכולל, לכך גם זכר עמלק, ולכך קרא להם ראשית גוים, ולכך אף אחר בלבול, כמו בהמה הוה מין עמלק, כן הוה לדינא, ואכמ"ל.

(20) ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מ"ע נט (רסא, ב) שמטעם זה לא מנה הבה"ג וסיעתו העשה דזכירת עמלק כי היא בכלל העשה דמחיי. וראה לקמן סעיף ג.

(21) תצא שם, יט "והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל-איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח".

(22) מ"ע קפט "היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן. והוא אמרו יתעלה זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבד כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שנאתו בפיך, הלא תראה שמואל בהתחילו לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואחר כך צוה להרגו. והוא אמרו יתברך פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל". **וראה חינוך שם, שלכן נשים פטורות מזכירת עמלק.**

(23) בתרגום הר"ח העליר ור"י קאפח: ושנאמר (את) זה.

(24) כמחז"ל (סנהדרין כ, ב "וכן היה רבי יהודה אומר ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה". **ובכ"מ. רמב"ם ריש הל' מלכים) "ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ. . ולהכרית זרעו של עמלק."**

(25) מנ"ח מצוה תרד "וכבר כתבתי לעיל דנראה דאף במקום סכנה מחויב כי ידוע דהתורה לא תסמוך דינים על ניסים כמבואר ברמב"ן כ"פ והתורה צונו להלחם ומסכנים נפש במלחמה אם כן גזה"כ הוא דאפילו ס"נ מחויב במצוה זו והאידינא אין אנו מצווים בזה כי כבר עלה סנחריב ובלבל את העולם וכל דפריש מרובא פריש". **ולהעיר מצפעי"נ הנ"ל.**

(26) משא"כ להטעם שהובא לעיל הערה 19 (ראה מלאכת שלמה למגילה פ"ג מ"ד "בשניה זכור. בין אחל ר"ח אדר להיות בשבת ובין אחל להיות בתוך השבת ומיהו האי כגווניה והאי כגווניה דכשחל להיות בשבת האי שניה שניה ממש ואי חל להיות בתוך השבת האי שניה היינו שניה להפסקה שהשבת הבאה אחר ההפסקה קורין בה זכור גם זה מהר"ן ז"ל. וכתוב בספר חן טוב סוף פ' בשלח בדף קל"ד ע"א וז"ל ובזה

27) ודוחק לומר שהוא רק כדי להיות מוכנים למלחמת עמלק בביאת המשיח (דאחכה לו בכל יום שיבוא).

ולהעיר מספרי ורש"י עקב יא, יז "ד"א ואבדתם מהרה - אע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל, היו מצויינים במצות; שכשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים. משל למלך שכעס על אשתו, וחזרה בבית אביה. אמר לה: הוי מקושטת בתכשיטיך, וכשתחזרי לא יהו עליך חדשים. כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני, היו מצויינים במצות, שכשאתם חוזרים לא יהיו עליכם חדשים, שירמיהו אמר (ירמיה לא) הציבי לך ציונים - אלו המצות שישראל מצויינים בהם. שימי לך תמרורים - זה חרבן בית המקדש, וכן הוא אומר (תהלים קלז) אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני. שיתי לבך למסלה דרך הלכת - אמר להם הקב"ה לישראל: בני, ראו באלו דרכים הלכתם ועשו תשובה, מיד אתם חוזרים לעריכם, שנאמר שובי בתולת ישראל שובי אל עריך אלה"

יח "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות עלידכם והיו לטוטפת בין עיניכם" פרש"י ד"ה ושמתם את דברי: אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצוות, הניחו תפלין, עשו מזוזות, כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (ירמיהו ל"א) הציבי לך ציונים).

28) ועד"ז בבשלח (יז, יד "ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כימחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים"): כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע גו'.

29) שופטים כ, טז "רק מערי העמים האלה אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה".

30) כהמשך הכתובים שם (פסוק יח) - ועד"ז בכ"מ - "למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם גו'".

נתרץ למה אנחנו בגלותינו מצווין לקרות פרשת זכור בצבור מן התורה כיון שאין לנו יכולין לעשות עמו רעה אמנם הכונה היא לזכור הגורם שהוא העון ונשוב לה' שהרי גם בבוא משיח צדקנו תשאר מצות זכור קיימת שהיא א' מתרי"ג מצות והרי נמחה עמלק מהעולם א"כ מה לנו לזכרו עוד אלא ודאי הוא כמו שכתבנו לזכור את הגורם ביאת עמלק שזאת היתה לו לעמלק תמיד שלא בא על ישראל אלא ע"י תביעת עון כמו ברפידים ע"י רפיון תורה ומריבה ביניהם גם המן הרשע אמר ישנו עם אחד מפוזר ומפורד וכו' אינם באחדות גם בא עליהם בעון הסעודה כמשרז"ל והשתיה כדת אין אונס וכו' שבוזה היה לעשות כרצון ואיש ואיש מרדכי והמן כי מרדכי היהודי חפץ שלא יעבירום על דת להשקותם יין על כרחם והמן ג"כ רצה שיהיו מזידין ולא אנוסים לכך אין אונס הרי גם הוא בא בטענה גם על שהשתחוו לצלם לכן צותה אסתר לעשות זכר לדורות וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם שגם לימות המשיח אינם בטלים יען יזכרו דבר המן ועמלק הבאים על חטא ולא ישובו לכסלה ע"כ, גם בפרשת חקת דף ר"ל ע"א נתן טעם לקריאת פרשת פרה וז"ל ולכן תקנו רז"ל לקרוא פרשת פרה בצבור והיא מדאורייתא יותר מכל הפרשיות והדבר קשה מאד מה לנו לקרות פרשה זו ואין בידנו לעשותה ולא טהרת טמא מת, אכן הכונה רצויה במקום המים שאין [המים] מטהרין אלא עיקר הכל שהחי יתן אל לבו עון העגל שגרם המיתה ונשאר לפקדון לארץ כמו שאמר הכתוב וביום פקדי ופקדתי ועל שקוראים בפרשת פרה תחשב להם כאילו עושין מצות פרה ושורפים אותה והיא מטהרת אותנו מטומאותינו בכונתנו כמו שאמרנו ג"כ בפרשת זכור גם בכל הקרבנות לכן חובה עלינו לקרותה בצבור יותר מכל פרשיותיה של תורה שקריאתה היא עשייתה שעיקר הכל היא הכונה שאין המים מטהרין אלא כונת המים להכניע היצה"ר שהביא מיתה לעולם היא המטהרת לכן בזמן שאין בית המקדש קיים ואין לנו אפר פרה מצוה עלינו לקרות פרשה זו בצבור להטהר מיצה"ר על ידי קריאתה עכ"ל ז"ל"י).

34) סהמ"צ להרמב"ם בסוף המ"ע. וגם הרס"ג מנאה במנין הפרשיות (פרשה סא). וראה חינוך מצוה תרד. ביאור הרי"פ פערלא למ"ע נט שם.

35) רמב"ן ובחיי ס"פ בשלח. יראים סרצ"ט (בהשלם - סתל"ה) "למחות זכר עמלק. כתוב בפי' כי תצא והיה בהניח ה"א לך מכל אויביך מסביב תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח ותניא בסנהדרין בפי' כהן גדול [כ' ב'] ר"י אומר ג' מצוות שנצטוו בכניסתן לארץ ישראל להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה איני יודע איזו תחילה כשהוא אומר כי יד על כס יהוה אומר להעמיד להם מלך תחילה שאין כסא אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך. למדנו מכאן שמצוה למחות זכר עמלק על המלך מוטלת ולא על שאר ישראל וכה פירוש המקרא כי יד על כס יהוה דהיינו מלכות אז תתקיים מלחמה לה' בעמלק".

וראה לקו"ש חט"ז ע' 302 (הערה 31) "עפמשי"כ הרמב"ם בסהמ"צ סוף חלק המ"ע "שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק" יל"ע אם הצורך במלך במחיית עמלק ובנין בית הבחירה הוא כיון דאז נעשה השלימות דגדר צבור [ויומתק לפ"ז מה שנצטוו בכניסתם לארץ (דוקא) עפמ"ש בצפעי"נ (לרמב"ם הלי' ברכות פ"י הי"א. מהד"ת צ, ב. שו"ת צפעי"נ ווארשא (ג. י. תשי"ד) סקמ"ג) דכשנכנסו לא"י דוקא נעשו גדר צבור] אבל לפי"ז שונה דין צבור במצות מינוי מלך מבהשאר. או דמצות אלו שייכות במיוחד למלך, כפשטות הכתובים שהביא הרמב"ם וכמ"ש ברד"ק (שמואל שם) דעל המלך מוטל לעשות ולצוות אחי ישראל כו' (וראה צפעי"נ לסנהדרין שם). וע"ד דעת היראים סרצ"ט (בהשלם - סתל"ה). רמב"ן ס"פ בשלח - לענין מחיית עמלק דהמלך חייב. ומצד זה נק' מצות על הצבור. וראה לשון הרמב"ן רפ"ה מהלי' מלכים (ובה"ה שם) לענין מלחמת עמלק"י דאולי גם להרמב"ם מצות המלך הוא (ע"ש). וראה הערה הבאה.

31) אף שיש לחלק כי בעמלק הציווי למחות "זכר עמלק" - "משור ועד שה" (רש"י ס"פ תצא, מש"א טו, ג (הפטורה דפ' זכור). וראה מכילתא ס"פ בשלח. מדרש תהלים ט, ז. ועוד. לקו"ש חט"ז ע' 89 העדה 17) - ולכן צ"ל זכירה מיוחדת לעורר השנאה בלב אל עמלק. וראה טעמי מצות להרדב"ז מצוה תקצא.

32) בסהמ"צ מ"ע קפח "היא שצונו להכרית זרע עמלק בלבד משאר זרע עשו זכרים ונקבות קטנים וגדולים. והוא אמרו יתעלה תמחה את זכר עמלק. וכבר קדם לנו שלש מצות נצטוו בני ישראל בכניסתן לארץ, למנות להם מלך ולבנות בית הבחירה ולמחות זרע עמלק. ומלחמה זו היא מלחמת מצוה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו בפ"א מסוטה"

-קפט "היא שצונו לזכור מה שעשה לנו עמלק בהקדימו להרע לנו, ולשנוא אותו בכל עת ועת ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו ונזרו העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן. והוא אמרו יתעלה זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבד כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור שתהא שנאתו בפיך, הלא תראה שמואל בהתחילו לעשות המצוה הזאת איך עשה שהוא זכר תחלה מעשהו הרע ואחר כך צוה להרגו. והוא אמרו יתברך פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל".

33) סמ"ג עשין קטו-קטז "מצות עשה של בית הבחירה אין כאן מקומו למנותו (והוא עשה קסג) ולא מנינו כאן אלא שתי מצוות עשה למחות את זרעו של עמלק ולהעמיד להם מלך. וכשם שמצות עשה למחות את זרעו של עמלק כך מצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו בדרך לעורר איבתו תמיד ועברתו שמרה נצח שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק ותניא במגילה פרק שני (יח, א) זכור בפה יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור הא מה אני מקיים זכור בפה". ועוד.

36) די"ל דמצוות המלך (שהוא - הכל) הן סוג מיוחד במצוות הציבור. ואכ"מ.

37) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה "וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק. שנאמר (דברים כה יט) "תמחה את זכר עמלק". ומצות עשה לזכר תמיד מעשיו הרעים ואריבתו. כדי לעורר איבתו. שנאמר (דברים כה יז) "זכור את אשר עשה לך עמלק". מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב. שאסור לשכח איבתו ושנאתו". וראה לשונו בשהמ"צ ומנין המצות בריש ספר היד (מ"ע קפט). וראה הדיעות שצ"ל זכירת מעשה עמלק בכל יום - הובאו באנציקלופדי' תלמודית ע' זכירת מעשה עמלק (ע' רכב).

38) כן הובא בכ"מ (סה"מ תקס"ב ע' קעב "וזהו זכור את אשר לך עמלק בדרך כו'. הנה המלחמה בעמלק הוא מדור דור עד לע"ל כו' כי מבואר שהז' מדות רעות מתהפכים ומתבררים בכל עת שעת הכושר בתפלה אבל קליפי עמלק יודע את רבונו ומתכוון למרוד כו' בחוצפה לבד בלי טעם ודעת הנה ארז"ל חוצפה אפי' כלפי שמי מהני פי' כלפי גם מלמעלה למטה כמבואר בענין השקיפה מן השמים כו' גם שם יסתתר עמלק" עיי"ש.

סה"מ תקס"ה ח"א ע' שצה "והענין הוא לפי ששרש יניקת עמלק הוא מבחי אחורי העורף סתם שנגד הצואר שחוא בחי הקושי והחוזק הגדול בקדושה האלקי כנ"ל בענין ההכרח של השכל שהשכל מכריח ומחייב את ההתפעלו' כו' שהוא מבחי קושי העורף ע"י דעת דבין כתפין אשר שם עד שיש בכחו השליטה בהתגברו' יתירה ואע"פ שהוא רק בחי אחורי דקדושי מטעם הנ"ל והנה עמלק יונק מבחי אחורי דבחי אחורי עורף זה דקדושה דהיינו בבחי אחורי דדעת זה שבין כתפין בו' והענין שלו הוא שהגם שהשכל יחייב ויכריח דבר מה הנה יש כח גדול לעמלק לעמוד בנצחון ותגבורת לעשות ההיפך מן השכל דוקא כענין המאמר יודע את רבונו והוא מתכוין למרוד בו פי' שיש כמה קליפו' שמחמת סיבת הפירוד והריחוק שלהם מאור האלקי ולא

יודעי את רבונו כלל המה מורדי ואין זה מרד בכונה שמיד שיודעי ומשיגי את רבונו מתבטלי ממציאות אך קליפת עמלק הוא יודע את רבונו בבחי גילוי אור בכל האותו' ומופתי' שהיו במצרים וקי"ס כו' ומתכוין למרוד בו אין זה אלא מפני שיש בו בחי החוזק והקושי הגדול לעמוד נגד בחוצפא בלא טעם ודעת רק הנצחון שיהי הדבר היפך שכנגדו כו" עיי"ש.

סהמ"צ להצ"צ מצות זכירת מעשה עמלק פ"א (צה), א "אמנם כ"ז הוא בז' אומות הנ"ל שהם ז' מדות רעות הנולדים מרוח שטות ובגילוי דעת אלהות הם נופלים אבל עמלק רוח אחרת היתה בו והוא כמשרז"ל עליו יודע רבונו ומכוין למרוד בו ופי' המרידה הוא ענין חוצפה שענינה לא מחסרון הדעת באלהות אלא אדרבא יודע ומכיר היטב גדולת הבורא ואעפ"כ לא ימאס בהבלי עוה"ז מצד אבירות לב שלא יפול לבבו משום דבר גדול והוא החוצפה והתנשאות שבלא טעם וטענה כלל" עיי"ש).
ובכ"מ (מ) על עמלק.

- לשון זה מצאתיו לע"ע בתו"כ בחוקותי כו', יד (הובא ברש"י בחוקותי שם "ואס"לא תשמעו לי ולא תעשו את כלהמצות האלה" ד"ה ואם לא תשמעו לי: להיות עמלים בתורה, לדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצוות? כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצוות אמור, הא מה אני מקים ואם לא תשמעו לי? להיות עמלים בתורה, ומה ת"ל לי? אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומכוון למרד בו, וכן בנמרוד "גבור ציד לפני ה'" (בראשית י'), שמכירו ומתכוון למרד בו, וכן באנשי סדום "רעים וחטאים לה' מאד" (שם י"ג), מכירים את רבונו ומתכוונים למרד בו.

נח י, ט "הואזיה גבר ציד לפני ה' על-כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'" ד"ה על כן יאמר: על כל אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוון למרד בו, יאמר זה כנמרד גבור ציד.

לך יג, יג "ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד" ד"ה לה' מאד: יודעים רבונם, ומתכוננים למרד בו) - **אבל לא על עמלק.**

ובאוה"ת פרשת זכור (ע' א'תשפו) מקשר זה עם מחז"ל (אסת"ר פ"ז, יג "ועוד מה עשו לעמלק אבי אבא, בשעה שבא עליהם למלחמה, שנאמר (שמות יז, ח): ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, ומהיכן בא עמלק, אמר רבי כרוספדאי בשם רבי יוחנן שבא מאצל בלעם הרשע, שבא לטל עצה ממנו, ואמר לו יודע אני שבעל עצה אתה וגם בעל מחשבות רעות, וכל הנוטל עצה ממך אינו נכשל" עיי"ש) "ומהיכן בא עמלק . . מאצל בלעם הרשע", שבו נאמר (בלק כד, טז) "נאם שמע אמריאל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים" ("וידוע דעת עליון"

וז"ל שם באוה"ת: "אך הענין הוא שהוא ראש לשבעה גוים שהם הכנעני כו' ז מדות הרעות, אבל עמלק הוא קליפה שכנגד הדעת כי הוא יודע רבונו ומכוין למרוד בו, ולכן ארז"ל ברבות אסתר קכ"ז א' בפסוק אם על המלך טוב יכתב, ויבא עמלק מהיכן בא שבא מאצל בלעם הרשע שבא ליטול עצה ממנו כי הנה כמו שבקדושה יש ב' בחי' דעת כמ"ש כי אל דעות ה' שכולל ב' בחי' דעות דעת עליון ודעת תחתון כמ"כ בשבה"כ מדעת דתהו שראשית שבה"כ היה מבחי' דעת דתהו מלך בלע, נמשך מזה בקליפה כמו ב' בחי' דעת הנ"ל וזהו ענין בלעם ועמלק" עיי"ש בארוכה.

(39) ראה בכ"ז ד"ה זכור תרס"ה פרק ח "ומעתה יובן מ"ש זכור את אשר עשה לך עמלק, שצ"ל זכירת עמלק, וענין הזכירה הוא שזוכר ורע בעיניו הרע דעמלק ודואג בנפשו ע"ז שנמצא אופן רע כזה שאינו נכנע מאור האלקי ואדרבה עומד לנגד שלא יפעול האור האלקי שום התפעלות והתעוררות כלל כו', והדאגה הזאת שדואג ומתאנח ע"ז ה"ז שובר ומאבד קלי' עמלק . וכמ"כ הוא ברוחניות כשדואג ומתאנח תמיד על הרע ה"ז שובר את הרע לגמרי ונעשה בטל בעצם, וזהו שצריכים לזכור תמיד את עמלק, דהיינו שיהי' רע בעיניו

הדבר וידאוג תמיד ע"ז ועיי"ז מתבטל קלי' עמלק כו'. אמנם זהו באשר הענין נוגע אליו שרע בעיניו באמת ודואג באמת ע"ז, ובכדי שיהי' כ"ז באמת העצה לזה הו"ע הביטושים שיבטש א"ע בקול רעם ורוגז משוקץ ומתועב רע גמור וקשה בזה כו"י עיי"ש בארוכה.

(40) אלא שזה גופא הוא כדי שיוכל לקיים מחיית עמלק בעולם כפשוטו, כנ"ל סעיף ב (מסהמ"צ להרמב"ם).

(41) ראה תו"א תצוה סד"ה זכור: וזרעו של עמלק פי' הזריעה שלו שזרעה בישראל להיות להם בחי' זו וז"ל שם: "והנה זו היא רק בחי' חוצפה בלי טעם ובלי דעת שעושה ההפוך מן הדעת וזהו לשון עמלק ע"ם מל"ק שהוא בחי' מליקה וכריתה ממול העורף דקדושה שהוא המכרית ומפסיק הקשר וההתחברות שבין הראש ומוחין להתפשטותם בלב. וכך היה עמלק שידע וראה את כל הנסים שנעשו לישראל ואעפ"כ מלאו לבו לגשת אתם למלחמה. משא"כ פרעה אמר לא ידעתי את ה' ובמופתים היה לב פרעה נכנע לולי כי ה' אמר כי אני הכבדתי את לבו וזה היה עונשו כו' כמבואר בספרים. וכן כל העכו"ם הקליפות מסתירים ומכסים מהם קדושת ה' מפני שמשוקעים בקליפות ההם. אבל ראשית גוים עמלק וזרעו של עמלק פי' הזריעה שלו שזרעה בישראל להיות להם בחי' זו וצריך להיות מלחמה בעמלק מדור דור שבכל דור יש בחי' יציאת מצרים וצריך ללכת תחלה בבחי' אחרי ה"י."

(42) להעיר מלקו"ש חי"ט (ע' 4-223) בביאור מחז"ל (פדר"א פמ"ד) "האיך יתקיימו שניהם זה זכור (דעמלק) וזה זכור (דשבת)" וז"ל שם: "און דעריבער שטעלט זיר די שאלה: ווי קען זיין א זכרון (מצב והתעוררות הנפשות) צוזאמען פון אזעלכע צוויי ענינים הפכיים, ווי שבת און עמלק? בשלמא ביי די זעקס דערמאנטע מצות אמונת ה' אהבתו ויראתו כו' איז ביי זיי א זכרון תמידי וואס איז זיי כולל צוזאמען, וויבאלד זיי זיינען אלע פון איין סוג ותוכן (התקשרות צום אויבערשטן דורך אמונה,

באמתית אז ס'איז דא א מציאות עמלק, וואס איז מורד אין דער שליטה פון דעם אויבערשטן אויף וועלט" עיי"ש בארוכה.

43) ראה גם פנים יפות ס"פ תצא "אשר קרך בדרך וגו'. בילקוט [תצא תתקל"ח] ר' יהודא [אמר] טימאך וכו', נראה ענינו מה שהפליגה התורה במלחמות עמלק יותר מכל מלחמות ישראל, לפי שכל המלחמות אינו אלא מצד אחד כמ"ש דהמע"ה [תהלים כב, יז] כי סבבוני כלבים עדת מרעים הקיפוני, וז"ש והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב, ואמר עוד [שם קיח, י - יא] כל גוים סבבוני סבוני גם סבבוני, אבל מלחמות עמלק היה המלחמה כבידה פנים ואחור כדכתיב גבי יואב [שמואל - ב סי' י] וירא יואב כי היתה אליו פני המלחמה מפנים ומאחור, כי השר של עמלק הוא היצה"ר כידוע, והנה נלחם עם ישראל בפנים שרפו ידם בתורה ועמלק מאחור הרי שהיתה המלחמה פנים ואחור, וז"ש אשר קרך לשון טומאה שהוא היצה"ר שנקרא טמא המטמא את האדם, ועיי"ז ויזנב בך כל הנחשלים אחריו, כיון שהיה המלחמה פנים ואחור, וז"ש חז"ל [ר"ה כט א] והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל בזמן שהיו ישראל משעבדין את לבם לשמים וגבר ישראל, כיון שלא היה המלחמה רק מצד אחד ובזמן וכו' היתה המלחמה כבידה פנים ואחור, והיינו דכתיב [שמות יז, יד] כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים לשון כפול דהיינו מפנים ואחור, ורמז לדבר כי השמים מספרו שצ"ה והוא מכוון כמספר פנים ואחור, ובזה י"ל מ"ש למעלה שהוצרך לכתוב התורה להזהיר על זכור בפה יותר משאר זכירות שהן בפה, משום דשאר זכירות הם צורך שעה, אבל מחיית עמלק אינו אלא לעת קץ הייתי אומר שדי בלא תשכח דהיינו שכחת הלב, אבל כפי האמת הוא שהזכרון מחיית העמלק הוא צורך שעה בכל יום ויום נגד היצה"ר שהוא בלב בפנים, והיינו דכתיב [שם יז, יג] ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו וגו' היינו המלחמה החיצונה אבל בפנים עדיין קיים עד עת קץ, כמשחז"ל [קידושין ל ב] יצרו של אדם מתגבר עליו בכ"י שנאמר צופה רשע לצדיק ה' לא יעזבונו

אהבה ויראה וכו'); משא"כ שבת און עמלק זיינען דאך בתוכנם גאר ווייט איינער פון צווייטן, ביז - הפכים מן הקצה אל הקצה: דער תוכן פון זכרון יום השבת איז אז דורך דעם "זכור מעשה בראשית בכל עת ונודה בכל עת שיש לעולם בורא", און ווי דער חנוך זאגט: "נקבע בלבבנו אמונת חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' כו".

ד.ה. דער זכרון פון יום השבת באשטייט אין דעם וואס מען געדיינקט שטענדיק אז דער אויבערשטער האט באשאפן די וועלט און ער איז מחדש בכ"י תמיד מעשה בראשית, ובמילא איז מובן אז אין דעם זכרון וועט דערהערט און דערפילט ווי דער אויבערשטער איז דער שליט און בעה"ב אויף וועלט און אויף אלץ וואט אין וועלט. עמלק, וואט זיין ענין איז דאך בל' הידוע "יודע את רבונו ומתכוין למרוד בו": ד.ה. ניט בלזו וואס ער ווייס וועגן דער מציאות פון אלקות, נאר נאכמער, ער ווייס אז דער אויבערשטער איז רבונו, א בעה"ב אויף עם, אויף דער וועלט און פונדעסטוועגן איז ער "מכוין למרוד בו": זיין גאנצע כוונה און פעולה איז צו מורד זיין אין אלקות, צו שולל זיין די שליטה פון אויבערשטן.

ובמילא בשעת עס דארף ביי אידן זיין די זכירה פון עמלק, הגם אז דער מכוון אין דעם איז צו שולל זיין דעם ענין פון עמלק - און ווי דאס איז כפשוטו, אז דער תכלית פון "זכור את אשר עשה" איז: "תמחה את זכר עמלק" - אבער עס מוז זיך הערן אין זכרון אז ע"פ תורה איז דא א מציאות פון א מרידה בה' (וואס דאס מאכט אויף די מציאות פון מצות "תמחה"), איז עס א זכרון הפכי פון זכרון דשבת.

און דאס האבן אידן גע'טענה'ט: "האיך יתקיימו שניהם זה זכור וזה זכור": וויבאלד ביי ביידע דארף זיין א זכירה אמיתית, איז ווי קען זי באשטיין פון צוויי נושאים הפכים, דעם זכרון פון יום השבת וואס דארף דורכנעמען דעם גאנצן מהות פון א אידן מיט'ן הרגש אז דער אויבערשטער איז א בעה"ב פון דער גאנצער וועלט, און ביחד עם זה זאל ער געדיינקען

בידו ולא ירשיענו בהשפטו, וע"ז עתיד ליתן את הדין שמתגבר על אדם יותר מדי, ע"כ אמרה תורה שיזכור בכ"י מחיית עמלק, ובזכרון זה מחליש כח היצה"ר".

44) ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח "א"ר אבין אקרא לאלקים עליון לאל גומר עלי בת שלשה שנים ויום אחד נמלכו בית דין לעברו בתולין חוזרין ואם לאו אינן חוזרין". **ועוד.**

45) תהלים נו, ג "אקרא לאלקים עליון לאל גמר עלי".

46) ראה גם סה"מ תר"פ (ע' רצה): וע"י הקריאה שקורא פ' מחיית עמלק בתורה מתבטל ע"ז קליפת עמלק. וראה לקו"ת במדבר יג, ג "והנה בשעת מתן תורה הדבור בעצמו גוזר אומר לא תרצח פי' לשון עתיד שלא תהיה בחי' זו נראית לעולם. כי העתיד והציווי שניהם משמשין בלשון אחד אבל לאחר החטא שהוצרך לעבודתנו הוא ע"י דבורינו שאנו מדברים דברי תורה ממשיכין מעט מעט מרצונו העליון כמ"ש ואשים דברי בפיך וע"ז יתמו חטאים מן הארץ. והנה התורה שבכתב היא עץ חיים למחזיקים בה ותורה שבעל פה נקרא בזהר אילן דטוב ורע שבו מפרידין הטוב מן הרע. כמו עד"מ בשעה שלומדין אלו טריפות בבהמה כו' ואלו כשרות כו'. נעשה בירור והבדלה בין הטמא לטהור ויתפרדו כל פועלי און כהמס דונג מפני אש וגוי' עד ימות המשיח שיעביר רוח הטומאה מן הארץ וכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ולמהוי אחד באחד וזהו מצות ראה יראה כל זכורך כדרך שבא לראות כך וכו' (רפ"ק דחגיגה). פי' כשם שמלמעלה למטה קמיה כולא כלא חשיב כך הוא מלמטה למעלה כנ"ל עיי"ש.

47) ראה הערה 1.

48) ראה שו"ת צפע"נ (ירושלים תשכ"ה) סל"ג ובהנסמן במפענח צפונות קונטרס "מאה סברות" בתחלתו. אתון דאורייתא כלל יו"ד. וראה תניא פ"ח. ובארוכה שיחות אחש"פ והתועדויות שלאח"ז תשל"ו.

49) ראה ע"ז לה, א וברש"י שם "השיאו לדבר אחר וכו': מאי כי טובים דודיך מיין כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע עריבים עלי דברי דודיך [רש"י: דברי סופרים] יותר מינה של תורה [רש"י: עיקר תורה שבכתב]".

ירושלמי ברכות פ"א ה"ד "חברייא בשם ר' יוחנן דודים דברי סופרים לד"ת וחביבים כד"ת חכך (שיר השירים ז) כיון הטוב. שמעון בר ווה בשם ר' יוחנן דודים דברי סופרים לד"ת וחביבים יותר מד"ת (שיר השירים א) כי טובים דודיך מיין עיי"ש. **ועוד.**

50) מכילתא יתרו כ, ג (במכילתא לפנינו: אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות.

אבל ברמב"ן עה"ת יתרו (שם, ב) וכן בהשגותיו לסה"מ"צ (מל"ת ה) ובמאירי בפתיחה לאבות (בשם המכילתא): **גזור עלינו (לנו) גזירות. (וגם) גירסא זו הובאה בדא"ח - ד"ה בראשית ברא תש"ג פכ"ו. (ועוד).**

51) ע"ד הידוע דשכל מעלים על רצון ומסנ"פ (סה"מ: אידיש ע' 5 ואילך. קונטרסים ח"ג ע' קכא ואילך. תש"ט ע' 119 ואילך).

52) שזהו ענין עיקרי בקיום המצות - עיין תניא פל"ז-לח.

53) להעיר מתו"א (לד, ב "כי חג הסכות הוא דאורייתא. ואורייתא מח"ע נפקת מלמעלה למטה. ואם כן בא ונמשך הגילוי מצד עצמו מלמעלה למטה. ולכן גם ההארה היותר גבוה יוכל לבא ולימשך בתחלה כי מי מעכב ומי מונע לה' ית"ש. והיד ה' תקצר. משא"כ בחנוכה שהוא מדרבנן שהם המשיכו להיות גילוי זה וא"כ כיון שממשיכים זה מלמטה א"א להגיע ולהמשיך הגילוי הגדול בתחלה כ"א מעט מעט. שמתחלה ממשיכים נר א'. ואח"כ מעלין בקודש כו' והולך ומוסיף אור כו"י.

המצות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

56* **ס"פ בשלח** "ויאמר כייד עלכס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר".

57 **פרש"י שם ד"ה** כי יד על כס יה: ידו של הקב"ה הורמה לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס ולא נאמר כסא? ואף השם נחלק לחציו? נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר האויב תמו חרבות לנצח (תהלים ט), זהו עמלק שכתוב בו ועברתו שמרה נצח (עמוס א'), וערים נתשת אבד זכרם המה (תהלים שם), מהו אומר אחריו? וה' לעולם ישב, הרי השם שלם, כונן למשפט כסאו, הרי כסאו שלם.

תנחומא ס"פ תצא "רבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא אמר, כל זמן שזרעו של עמלק קים, כאלו כנף מכסה את הפנים. אבד זרעו מן העולם, לא יכנף עוד מוריד (ישעיה ל, כ). רבי לוי בשם רבי אחא ברבי חנינא אומר, כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, לא השם שלם, ולא הכסא שלם. אבד זרעו של עמלק, השם שלם והכסא שלם. מה טעם. האויב תמו חרבות לנצח וגו' (תהלים ט, ז). מה כתיב אחריו, וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו (שם פסוק ח), הרי השם שלם והכסא שלם. אמן וכן יהי רצו".

פסיקתא דר"כ "ר' לוי בשם ר' חונא בר' חנינא כל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם, אבד זרעו של עמלק מן העולם, השם שלם והכסא שלם. ומה טעמא, האויב תמו חרבות לנצח וערים נטשת אבד זכרם המה (תהלים ט: ז), מה כתיב בתריה, וי"י לעולם ישב כונן למשפט כסאו"

ופסיקתא רבתי פ' זכור "ד"א על כס יה ה' אינו אומר כן אלא יה א"ר לוי בשם ר' חמא בי רבי חנינא כביכול כל זמן שזרעו של

דרמ"צ עד, ב "ול"ד לפרים דסוכות כי חג הסוכות הוא מדאורייתא ואורייתא מחכמה עילאה נפקת מלמעלה למטה וא"כ באה ההארה מצד עצמה ממעלה למטה, ולכן גם הארה היותר גבוה יכולה לבא ולהתגלות בתחלה מאחר שבאה ממעלה למטה מי מונע ומי מעכב, משא"כ הדלקת נר חנוכה שהוא מדרבנן שהם גזרו אומר שיהי המשכה זו ע"י הנרות כי יש בהם הכח הזה שמזה הטעם נצטוינו לשמוע בקולם כמ"ש ע"פ התורה אשר יורוך וגו' לא תסור כו' (דברים י"ז י"א) ומ"מ לפי שהוא ממטה למעלה א"א להמשיך כל ההארה הגדולה כא' אלא מעט מעט ומתחלה תפסת מועט ואח"כ הולך ומתרבה כי מעלין בקדש וד"ל"י עי"ש) **במעלת כח של דאורייתא על דרבנן, דבדאורייתא (שהיא המשכה מלמעלה למטה) "מי מעכב ומי מונע לה' ית"ש והיד ה' תקצר", משא"כ בדרבנן "שהם המשיכו להיות גילוי זה"**.

54 נוסף לזה שזכירת עמלק בכלל היא מ"ע מה"ת (שבזה שווה לשאר הזכירות הנ"ל ס"א). ולהעיר שגם בטה"מ תר"פ שם מדגיש שקריאת פ' זכור היא דאורייתא.

55 שפעולת המצוה בהאדם הו"ע של "חפצא" (שבגברא גופא).

56 להעיר מרמב"ם הל' גירושין ספ"ב "מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני ויכתב הגט והוא גט כשר. . ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס בין ביד עכו"ם בין ביד ישראל, שאין אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחיב בו מן התורה לעשותו כגון מי שהכה עד שמכר או עד שנתן, אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והכה עד שעשה דבר שחיב לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה, לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל

עמלק בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם נעקר זרעו של עמלק הכסא שלם והשם שלם, אמר דוד האויב תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה (תהלים ט' ז'), מה כתב אחריו, והי לעולם ישב כונן למשפט כסאו".

מדרש תחלים ט, ז "דבר אחר האויב תמו חרבות. תני בשם רבי אלעזר שבועה נשבע הקב"ה בכסא כבודו שלא להשאיר זכר עמלק תחת השמים. (אויב יח יט) לא נין לו ולא נכד בעמו. שלא יאמרו אילן זה של עמלק היה שנאמר אבד זכרם המה. א"ר לוי בשם רבי חמא כל זמן שזרעו של עמלק קיים לא השם שלם ולא הכסא שלם עד שיאבד זכרו של עמלק שנאמר (שמות יז טז) כי יד על כס יח. היה צריך לומר על כסא ה'. וכשיאבד זכרו של עמלק מן העולם השם שלם והכסא שלם. שכן כתיב האויב תמו חרבות לנצח. מה כתיב בתריה והי לעולם ישב כונן למשפט כסאו וגו'".

(58) להעיר משערי אורה (לר"י גיקטליא) ש"ט.

(59) ראה ד"ה מן המיצר תרע"ח. ועוד.

(60) ראה תו"א ס"פ נח (וש"נ) - הטעם דשבועה. ובפרדס (ש"א בסופו וש"נ) יו"ד שמות שאינם נמחקים כו' י"ה כו'. - הרס"ג כותב "ששה", רה"ג - "תשעה" (הובאו בס' עבודת המלך, בהערות לרמב"ם שבהערה הבאה (ירושלים, תשכ"ד) ועיי"ש).

- בשו"ע אדה"ז או"ח ספ"ה ס"ג "ז' שמות שאינן נמחקין" וז"ל שם: "שמות המיוחדין להקב"ה והן ז' שמות שאינן נמחקין אסור להזכירן שם (א) אפילו בלשון חול דהיינו שם שהקב"ה נקרא בפי כל עם ולשון שיהיה עיי"ש.

ולהעיר שבזח"ג (ערב, ב "יצר טוב, מטרוניתא קדישא. מלכות הקדש דנחתא בשבת. כלילא מעשר ספירן. מעטרא בשבע שמהן שאינן נמחקין. בכמה מרכבות דחיוון. ובכמה חיילין ומשריין. ומלכא נפיק

לקבלא בכמה משריין. ואשתארת יצר הרע שפחה בישא בחשוכא, כארמלתא בלא בעלה בלא מרכבות" **"מלכות כו' כלילא מעשר ספירן מעטרא בשבע שמהן שאינן נמחקין". ואכ"מ.**

(61) ברמב"ם הל' יסוה"ת (פ"ו ה"ב "ושבעה שמות הם. השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפרש. או הנכתב אדני. ואל. אלוה. ואלקים. ואלקי. ושדי. וצבאות. כל המוחק אפלו אות אחת משבעה אלו לוקה")

ושו"ע יו"ד (סרע"ו ס"ט "אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם כגון ד' של אלקיך וכ"ם של אלקיכם ואלו השבעה שמות. שם ההויה. ושם אדנות. ואל. אלוה. אלקים. שדי. צבאות. ויש גורסין ג"כ אהי"ה אשר אהיה") לא נמנה בז' שמות שאינן נמחקים,

אבל ראה רמב"ם שם ה"ד "כתב אלי"ף למ"ד מאלקים, יו"ד ה"א מה', אינו נמחק. ואין צריך לומר יח שהוא שם בפני עצמו. מפני שזה השם מקצת שם המפרש הוא. אבל הכותב שייך דלית משדי, צד"י בי"ת מצבאות, הרי זה נמחק" (משבועות לה, ב "ת"ר כתב אלף למד מאלקים יח מיי"ה ה"ז אינו נמחק שין דלת משדי אלף דלת מאדני צדי בית מצבאות ה"ז נמחק") **שהוא שם בפ"ע ואינו נמחק,**

וכן בשו"ע שם ס"י "כתב אל מאלקים. יח מהשם. או שכתב שם יח אינו נמחק אבל שד משדי וצב מצבאות נמחקים".

וראה ביאורי הגר"א לשו"ע שם סקי"ט "ליקוט) ויש גורסין כו'. ר"ל אבל ל"ג שם אלוי"ק דהוא נכלל באלקים אלא דזהו בלשון יחיד וזהו בלשון רבים כמו אדון אדונים והחילוק ביניהם הוא השגחה והנהגה בכלל או בפרט. ולא מנה שם י"ק שהוא נכלל ג"כ בשם העצם אע"ג שמנה שם אלי"ף למ"ד לפי שהוא שורש אחד שהוא לשון חוזק וראיה שמצינו משמש במקום אחד יש לאל ידי (בראשית ל"א: כ"ט) אילי

הארץ (יחזקאל י"ז: י"ג) אבל שם י"ק הוא ג"כ משם העצם משמש על הוי"ה וקיום ולכן לא מצינו במקום אחר וכן בגמי וירושלמי ומ"ס לא מנו אותו לבד וכ"ה כל הז' שמות סדורין בגמי רק שתחשוב כל שם אלקוי לאחד. אבל לפי תרגומו י"ק שם היראה ונראה שזהו פלוגתת רשב"י ור"א בירושלמי (פ"ב דחגיגה) ובמ"ד (פ' בראשית פ"ב) ובגמי שלנו אמרינן כר"א כמ"ש בפ"ג דמנחות (כ"ט ב') מאי דכתיב כי ב"ק כו' (ע"כ).

62) ראה בכ"ז - תו"א ס"פ תצוה. ד"ה זכור בטה"מ תקס"ה ח"א וביאורו. סידור שער הפורים. סהמ"צ להצ"צ מצות זכירת מעשה עמלק.

63) עשרה מאמרות מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג "שרה ולא שרי, כי יש בשמות הצדיקים הכנה גדול להשרות עליהם השפע האלקי, כמו שכתוב בבצלאל ראה קראתי בשם. ואחר כך ואמלא אותו רוח אלקים. והנה קריאת השם החביב הזה הוא עצם הפקידה אליה, כשם שבקריאת השמות מאדם הראשון לכל מיני החיים פקודתם שמרה רוחו. והפלא ממה שזכה לקרא שם לעצמו ולרבו, דכתיב ויקרא האדם שמות וכו' ולאדם. הרי לעצמו אמור. ויש זקף גדול עליו מלמעלה, מספרו כ"ו רמו ליחידו של עולם כך שמעתי. הוי צדיק מושל יראת אלקים. והדברים מגיעין לשם אל"ף דלי"ת היכל הנשמות, ויחס עצמו אל הדמות כי נתעלה הצלם אל השרשים העליונים, וקרא לו לדמותו שם חדש מורה אפשרות בחירתו על ב' דרכים, נוסף על פשיטות צרופו משתי מלות אד דם, כי האד העולה מן הדם שבכבד אל הלב והמוח הוא ריח ניחוח למקור ההשכלה שבו, ואם יזכה יקיים בעצמו אדמה לעליון. ואם אין נמשל כבהמות נדמו. ועם התחזק השכלתו על כל אלה לא הוציא בשפתיו אלא טעם הגון בחכמה ומוסר שנברא מאדמה, ובשבילה ובה הזדמן לו כח האפשרות כאמור" ועוד.

של"ה כ, ב "והאדם מוכן לחטוא, כי נטה מצד הטוב הגמור ונתלבש בידיעת טוב ורע, ואז האדם בעל דמויות הוא דמות הקדושה

דמות אדם עליון, ודמות האדם בליעל שהוא כקוף בפני אדם, ומקויים בו הבחירה כמו שנאמר (דברים ל, טו) החיים והטוב והמות והרע, כשהולך בדרך טוב דבק בחיים סוד עץ החיים, וכשהולך בדרך רע דבק במות. ודמות נשתנה כיצד, כשהולך בדרך טוב אז הוא דמות סוד מדות דבק ביהו"ה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סוטה יד, א) ואתם הדבקים ביהו"ה (דברים ד, ד) הדבק במדותיו, ואז נקרא אדם מלשון אדמה לעליון" ובכ"מ.

64) בראשית א, כו "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכלהארץ ובכל הרמש הרמש עליהארץ".

65) ראה בכ"ז אגה"ת ספ"ד "וככה ממש עד"מ המבדיל הבלדות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי' נפש האלקי דמתוכיה נפח יש בה בחי' שכל הנעלם המרומז באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגילוי להבין ולהשכיל באמתתו ית' ובגדולתו וכו' כל חד וחד לפום שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדולתו ית' אזי מרומזת בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן במוחו ותעלומות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו. ומזה נמשכה עבודה האמיתית בעסק התורה והמצות בקול ודבור או מעשה הן אותיות וא"ו ה"א וכו'. וגם ההתבוננות להבין ולהשכיל באמתתו וגדולתו ית' נמשכה ג"כ מהתורה דאורייתא מחכמה נפקא היא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו" עיי"ש.

לקו"ת ר"פ ראה "וזהו האזרחי מלשון אזרח הארץ שיש בכל אחד ואחד בחינה זו מאז מעולם כי ישראל עלו במחשבה במקורא דכולא ובחינה זו היא בחינת יו"ד של שם הוי' ב"ה. . ובחי' ה"א עילאה היא בחי' בינה רחובות הנהר שיש לה אורך ורוחב כו' דהיינו ענין התבוננות בגדולת ה' כל חד לפום שיעורא דיליה איך הוא בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד

אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא".

69) שבח פח, ב ואילך "ואמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא. אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החזיר להן תשובה" עיי"ש בארוכה.

70) כסדר ג' מצות שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ (כנ"ל הערה 24) - ראה לקו"ש חט"ז ע' 304 הערה 49 "וכי"ה הסדר דג' מצות אלו בבנין בית השלישי כברמב"ם רפי"א מהלכות מלכים המלך המשיח וכו' ובונה המקדש. ובה"ד שם: יעמוד מלך כו' וילחום מלחמות ה' (סתם) - כולל מלחמת עמלק ולאחר הכרתת זרעו כו' ומצב דמנוחה (- כו' "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (תיבות אלו נשמסו ע"י הגנזור) - אז - ובנה מקדש במקומו. וראה הר המורי שם סק"ב. אבל בנוגע לבנין בית שני דלא הי' שם מלך וכו' (רמב"ם פ"ו מהל' ביהב"ח הי"ד, וברמב"ם שם "ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו"), אולי י"ל דאין צריך כיון שהוא המשך דבית המקדש האי. וראה קונטרס דרישת ציון וירושלים בשו"ת שאילת דוד בתחלתו. ולהעיר מרמב"ם הלכות מלכים פ"א הי"ז "כיון שנמשח דוד וכו' והרי המלכות לו ולבניו כו". וראה **צפע"נ סנהדרין שם. ועוד. ואכ"מ.**

71) רמב"ם הל' מלכים ספי"א "ואם יעמד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו. כפי תורה שבכתב ושבעל פה. ויכף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה. וילחם מלחמות ה'. הרי זה בחזקת שהוא משיח" עיי"ש.

72) ס"פ בשלח "ויאמר כייד עליכס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר".

וכולא קמיה כלא חשיב ממש וב' בחי' אלו צריכין להיות תמיד אצל האדם בעבודת ה' בלי פירוד . . ובחי' וא"ו של שם הוי' הוא בחינת נחל איתן שמבחי' איתן הנ"ל יורד בחי' נחל בחי' המשכה למטה למקום מדות שבלב שנחלקין לשש בחי' והוא בחי' וא"ו להפכם לקדושה ואח"כ לבחי' ה' אחרונה בחי' מחשבה דבור ומעשה שהם כנגד ג' קוין שבה' אחרונה והוא בחי' תורה שבע"פ מלכות פה קרינן לה וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" עיי"ש בארוכה. **ובכ"מ.**

66) להעיר מלקו"ש חי"ח ע' 153 סעיף ה ואילך "וועט מען דאס פארשטיין בהקדם וואס עם רעדט זיך בכ"מ, אז דער מקור פון חטא המרגלים איז געווען דאס, וואס זיי האבן ניט געוואלט ארויסגיין פון (זייער סדר החיים אין) מדבר און קומען אין ארץ ישראל, אן ארץ נושבת - וואס מ'האט זיי אנגעזאגט: כי תבואו אל הארץ גוי' שש שנים תזרע גוי', עס דארף זיין אדם חורש אדם זורע, מ'דארף זיך פארנעמען מיט ענינים גשמיים: ובלשון החסידות: זיי האבן ניט געוואלט אראפנידערן פון עולם המחשבה (אין עולם הדיבור ובפרט) - אין עולם המעשה. אין עבודת ה' גופא - איז דאס דער חילוק צווישן תורה און מצות: תורה איז היא חכמתכם ובינתכם - לימוד בהבנה והשגה בשכל ומחשבה (און אויך אראפבריינגען בדיבור), מצות איז ענינן - מעשה: האבן די מרגלים געוואלט בלייבן אין מדבר, וואו דער עיקר עסק פון אידן איז געווען לימוד התורה, און ניט אריינגיין אין א"י, וואס דארט איז דער עיקר עבודה אין מעשה המצות. אבער - לא המדרש עיקר אלא המעשה: די כוונה פון דער בריאה איז לעשות לו ית' דירה בתחתונים, און דאס ווערט אויפגעטאן (בעיקר) דורך עבודה בתחתונים - מעשה המצות אין די דברים גשמיים" עיי"ש בארוכה.

67) ראה לעיל ע' 49, וש"נ.

68) אבות פ"א מ"ז "שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר,

74) בית (ו) כסא שלם (ראה תו"א בתחלתו).

73) כלשון הרמב"ם שם בדפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור - "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (י"ל שכיון עה"פ: מכל אויבך מסביב).

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com